

VARKEN FÅGEL ELLER FISK PÅ SKEPPSBRON

A21P1C – STRUKTUR PLATS AKTIVITET (16 hp)

KTH ÅK2 HT19

Det Svenska uttrycket 'varken fågel eller fisk' betyder varken det ena eller det andra, någonting mitt emellan, eller någon sorts hybrid. Med andra ord, det bygger på en förhandling mellan olika saker som står i relation till varandra.

Vad händer om vi ritar och bygger arkitektur som är varken eller? Om vi börjar tänja på gränserna och antaganden om vedertagna uppdelningar och hierarkier? Om vi testar ett förhållningssätt som ständigt vågar ifrågasätta och omvärdera arkitekturens värderingar, för att hålla sig relevant inför dagens största utmaningar?

TEORETISK BAKGRUND

Donna Haraway- feministisk teoretiker, historiker, och vetenskapskvinna, är känd för sitt arbete kring just relationerna mellan olika arter i ett samspel mellan natur och kultur. Hon är kritisk mot det som kallas för antropocentrism eller förhållningssättet som antar- och utgår ifrån att människan alltid står i centrum och är överordnat allt annat i världen.

Utifrån dagens läge, med klimatförändring, förstörelse och förbrukning av naturresurserna, och globalt maktmissbruk och orättvisa, menar hon att planetens överlevnad kräver och är beroende av en förändring i hur vi lever i världen, både hur vi tänker och agerar. Hon föreslår ett mer etisk och politisk förhållningssätt som hon kallar för 'Staying With the Trouble' (Att hålla sig vid bekymret). Istället för att blunda för de stora problem och komma med enkla lösningar utifrån det vi tror vi redan vet, menar hon att vi måste använda förmågan att fantisera och spekulera kring andra berättelser och leva oss in i andra positioner, för att kunna föreställa oss en annan och bättre värld.

Haraway beskriver sitt förhållningssätt genom två huvudkoncept, 'thinking-with' (att tänka-med) och 'making kin' (att göra släktskap). 'Att tänka-med' kräver en del spekulering och fantasi om vad vi inte redan vet, samt förmågan att resonera kring och bry oss om positioner som vi inte själv besitter. 'Att göra släktskap' innebär praktiker för att identifiera (eller uppfinna) relationer eller släktskap mellan flera arter, inkl. mänskliga och icke-mänskliga varelser, som inte är nödvändigtvis biologisk-baserad. Syftet med detta annorlunda släktskapet är att uppnå mer etiska och rättvisa relationer, där vi känner ett ansvar för varandra. Haraway skriver: "A livable world is remade with disregarded human persons and other displaced beings, or not at all" (Haraway 2018: 105).

Hur kan vi, som arkitekter, använda koncept som 'att tänka-med' och 'att göra släktskap' i vårt förhållningssätt och i praktik när vi planerar, ritar, och bygger ett projekt? Vad är det för värld vi bygger? Och vem bygger vi för?

UPPGIFT

Hur kan arkitektur bidra till ett nytt och hållbart sätt att tänka kring relationer mellan olika arter inom en urban kontext? Genom att rita och gestalta en fysisk struktur och det närliggande området kring platsen på Skeppsbron, mitt i centrala Stockholm, tar projektet sig an organiseringen och utformningen av mötet mellan flera olika biologiska arter för att utforska- och uppmuntra till urban hållbarhet (socialt, ekologiskt, ekonomiskt) och ökad biologisk mångfald.

Stommen av programmet utgörs primärt av en fiskmarknad (med möjlighet till fisk-/musselodlingar) kopplad till ett kattcafé. Man ska också ta hänsyn till havsfåglarna som samlas regelbundet vid kajen (genom att anordna en matstation med fiskresterna t ex). Glöm inte heller passerande hundar som är ute på promenad med sin husse/matte som kanske vill stanna och köpa fisk eller ta en fika (genom att förbereda en säker väntplats för hunden och/eller vattensålar med färskt dricksvatten t ex). Förutom de vanliga stadsduvorna och råttorna som kan tänkas in i helhetsbilden, finns det även möjlighet att anordna boplatser för honungsbin och andra insekter med tillhörande odlingslådor.

Uppgiften är att rita en fysisk struktur som organiserar dessa relationer mellan de olika biologiska arterna som finns i den urbana miljön, inklusive mänskliga och icke-mänskliga varelser.

LOKALPROGRAM

Ytor i kvm Beskrivning

FISKMARKNAD

Allmänna/kommersiella ytor

- 300 Butikshall
- 100 Servering (möjlighet till utomhusservering)
- 50 Restaurangkök
- 25 WC Besökare (2 HWC, 4WC)
- 50 Fri-yta (VALFRI: blomster- eller grönsakskiosk, utställning, pedagogisk verksamhet, veterinärklinik, biljett kiosk för båtturer)

Serviceytor

- 150 Kyl- och frysrum, Beredning
- 50 Sop, Städ, Lager
- 30 Inlastning
- 150 Förråd
- 50 Teknik

Personalytor

- 50 Omklädning, WC, Personalrum
- 100 Kontor

KATTCAFÉ

- 25 Entré (gästerna checkar-in, går igenom vistelseregler, skogräns)
- 75 Café (inkl. kyl/frys, beredning, disk)
- 10 WC Besökare (1 HWC, 1WC)
- 25 Vilorum (där katterna (9 st.) kan frivilligt dra sig undan gästerna)
- 50 Omklädning, WC, Personalrum
- 20 Kontor

ca 1 310 summa ytor LOA (lokalarea)

ca 1 000 *Utomhusytor (minst två av följande ska ingå i förslaget)*

HUNDPARKERING – väntplatser för (3-4 st.) hundar, semi-uppvärmd?

FÅGELKROG – matstation(er) för fiskmåls/stadsduvor

FISK- OCH/ELLER MUSSELODLINGAR

BI/INSEKT BOPLATSER – urbana bikupor/insektshotell

ODLINGSLÅDOR – med pollen- och nektarrika växter

*Byggnaden bör integreras med en intilliggande torgytan för att möjliggöra torghandel och inkludera möjligheter till servering utomhus (på gatuplan eller terrass). Kajkanten bör tas i anspråk, antingen för att fiskebåtar skall kunna lägga till invid den nya byggnaden, eller för att besökarna ska kunna ha tillgång till byggnaden om den byggs (delvis eller helt) på vattnet.

*Det finns strikta regler för hur djur ska hanteras om de visas för allmänheten enligt djurskyddslagen. (Se länken hos Jordbruksverket i referenslistan.) Ett kattcafé räknas som djurpark och kräver tillstånd och att vissa rutiner följs, med regelbundna veterinärkontroll, godkänd djurhantering och miljö, och vistelseregler. Kolla på den lokala Stockholms kattcafé 'Java Whiskers' hemsida för mer information (<https://javawhiskers.se/om-oss>). Tanken är att katterna som vistas på kattcaféet kommer från ett lokalt katthem och får hjälp att hitta ett permanent hem genom adoption.

PLATSEN

Skeppsbron

I mer än tvåhundra år låg södra fiskarehamnen beläget vid slussen, en viktig handelsplats på gränsen mellan Mälaren och Östersjön. I samband med uppförandet av dagens sluss avvecklades verksamheten. Direkt norr om slussen börjar skeppsbron som egentligen inte är en bro utan en kaj och gata. Idag används kajen av större rederier. Länstyrelsen har drivit projektet Stockholms fiskmarknad med ambition att skapa en lokal handelsplats och även prövat detta i mindre skala. Idag skeppas ofta lokalt fångad fisk tur och retur till Göteborg innan den når Stockholms konsumenter och en lokal plats skulle skapa andra förutsättningar för en mer hållbar näring. Utifrån ett hållbarhetsperspektiv går det också att diskutera vilken roll Östersjöns och Mälarens fisk spelar i relation till importerad eller odlad.

Detta är en kulturhistoriskt viktig miljö, något som gestaltningen av byggnaden behöver ta ställning till. Tomten är belägen på södra skeppsbron och innefattar tullhus 3. Utgångspunkten för projektet är att tullhuset ersätts av det nya förslaget som innehåller en fiskmarknad/kattcafé med valfria programmerad utomhusytor, med möjlighet att bygga både på land och vatten. Tomtens södra gräns är dragen för att bibehålla fri sikt ifrån järntorget.

Det är viktigt att utveckla en gestaltning av såväl den nya byggnaden som intilliggande offentliga ytor och att reflektera över byggnadens relation till skeppsbrons övriga bebyggelse. Reflektera gärna över hur man bemöter och utformar platsen utifrån olika positioner som innefattar de olika biologiska arterna.

REFERENSER

HARAWAY

Lee, Shannon. 2018. 'Who On Earth Is Donna Haraway? Why the Art World Can't Get Enough of the Ecofeminist Cyborg Enthusiast', *Artspace*, OCT. 6. https://www.artspace.com/magazine/art_101/in_depth/who-on-earth-is-donna-haraway-why-the-art-world-cant-get-enough-of-the-posthuman-ecofeminist-and-55676

Haraway, Donna. 2018. 'Staying with the trouble for multispecies environmental justice', *Dialogues in Human Geography*, Vol. 8(1), 102-105.

Haraway, Donna. 2016. 'Tentacular Thinking: Anthropocene, Capitalocene, Chthulucene' *e-flux*, Journal #75 – September. <https://www.e-flux.com/journal/75/67125/tentacular-thinking-anthropocene-capitalocene-chthulucene/>

Haraway, Donna. 2016. *Staying with the Trouble*, Durham and London: Duke University Press.

Haraway, Donna. 2008. *When Species Meet*, Minneapolis and London: University of Minnesota Press.

Haraway, Donna. 2003. *A Companion Species Manifesto: Dogs, People and Significant Otherness*. Chicago: Prickly Paradigm Press.

FISKMARKNAD

Sydney Fish Market, 3XN
<https://3xn.com/project/sydney-fish-market>

Muttrah Fish Market, 2017, Snøhetta
<https://snohetta.com/projects/359-muttrah-fish-market>

Feskekörka Saluhall, Göteborg, 1874, Victor von Gegerfelt
<https://sv.wikipedia.org/wiki/Feskekörka>

KATTCAFÉ

Java Whiskers i Stockholm: <https://javawhiskers.se/om-oss>

Artikel om Java Whiskers i Vasastan Direkt
<https://www.stockholmdirekt.se/nyheter/nytt-kattkafe-raknas-som-djurpark/reprkAlZton4VttL86WfSEwBfUbsg/>

Jordbruksverket
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/djurforuppvisning/djurparksdjur.4.207049b811dd8a513dc80001418.html>

Statens jordbruksverks föreskrifter om djurhållning i djurparker m.m (sid. 23)
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.7c1e1fce169bee5214fb1f4e/1553855910337/2019-029.pdf>

BI/INSEKT BOPLATSER

Bee Urban- <https://www.beeurban.se/om-bee-urban/>

DJUR ARKITEKTUR

Animal Estates: Fritz Haeg
<http://www.fritzhaeg.com/wikidiary/>
<http://www.fritzhaeg.com/garden/initiatives/animalestates/main2.html>

Pony Garden, 2008: Atelier Bow Wow
http://www.bow-wow.jp/profile/works_e.html

CLIMAVORE- 'project exploring how to eat as humans change climates', 2015: Cooking Sections
<http://www.cooking-sections.com/CLIMAVORE-On-Tidal-Zones>

London Zoo Elephant House, 1965: Casson Conder and Partners
<https://www.ribaj.com/culture/hugh-casson-london-zoo-elephant-house>

Penguin Pool of London, 1934: Berthold Lubetkin
<http://archeyes.com/penguin-pool-london-berthold-lubetkin/>

Pallasmaa, Juhani. 1995. *Elainten arkkitehtuuri / Animal Architecture*, Helsinki: Suomen Rakennustaiteen Museo.

Tautz, Jurgen. 2013. *Animal Architecture*, New York: Abrams.
https://www.naturepl.com/pictures/pdfs/NPL_Architecture.pdf

Monk the research fellow Labrador at Goldsmiths:

<https://www.gold.ac.uk/sociology/staff/monk/?fbclid=IwAR0S1SesT3eRP2BjWJi8mTwCsR0broU9Ws0vEKiCRPzoZJy5A8vd9wwioE8>

Östersjön på väg att tillfriskna- men det går långsamt:

https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=406&artikel=7286036&fbclid=IwAR28ZG064_iajsO1I1Jx-Dv5INIS1_nowW7F59DDWetp-4GvpWwMHhQ3IkI

Holland covers hundreds of bus stops with plants as gift to honeybees:

https://www.independent.co.uk/news/world/europe/bus-stop-plants-green-roof-bees-holland-utrecht-a8997581.html?fbclid=IwAR0erkSeDtAD2xSe5DbF_kOVN7syssxnh9qIPV294ewLyQ4b6k9v1XtOSdA

The Vanishing Flights of the Monarch Butterfly:

<https://www.newyorker.com/science/elements/the-vanishing-flights-of-the-monarch-butterfly?fbclid=IwAR2rngNtY943CNQFErkVHxgH1kVEInCQ7b8hwYiPXFCqTVgf1JQm6OBiqkU>

House of chickens:

<https://www.archdaily.com/912475/house-of-chickens-so-architecture-and-ideas?fbclid=IwAR0c6VYDObYvtFbgHXnN5OSAy3gJShcTYUCJ0wotKEyleXgnkYjt0ak5RFc>

Architecture Photos That Show Good Design Goes with Good Boys:

<https://www.archdaily.com/897771/architecture-photos-that-show-good-design-goes-with-good-boys?fbclid=IwAR1ZV7kUwaN7-x5OxUgqwgNUv9Ob8c77OyUtkFiOvV4-onAX7hbcDx4TUuA>

The Dog House:

https://www.archdaily.com/897870/the-dog-house-atelier-about-architecture?fbclid=IwAR0AHKCC4vEqKhAkTxxEFRzT4YYdTf5eZaETVcoKE14_0pCDX1fgTHismXo

Dogchitecture:

<https://www.archdaily.com/393484/dogchitecture-mexico-s-architecture-for-dogs?fbclid=IwAR0rvEEp6sPsUOqSM6rl23zTWjsOsighUUmYtEccqbMt-C5kSo0ikwkC0g>

Snap-together Dog Houses:

<https://www.archdaily.com/781190/modern-dog-houses-designed-by-bad-marlon?fbclid=IwAR2x78ELOaG7S51SD4n8swEB-nRsWhzHzAmkF4rhrOigwzBSuOdx9QrDlp0>

Dogchitecture: WE Architecture

https://www.archdaily.com/894254/dogchitecture-we-architecture-designs-a-center-that-challenges-traditional-animal-shelters?fbclid=IwAR1U2HxM7aMv9Rw-NqNz851Z6zf3_0jjKJMJpZDymJ3OH6NKgAb_B9DCp04

Cats in the right place at the wrong time:

<https://www.archdaily.com/894057/cats-in-the-right-place-at-the-wrong-time-in-architectural-photography?fbclid=IwAR1EEcbBKfAwn1xDBd82Cndd80YXDfGs7mBdQM6BotnwSDAcG30D25N-uMc>

Modernist birdhouses:

https://www.archdaily.com/886228/these-modernist-birdhouses-are-inspired-by-famous-architects?fbclid=IwAR2PqQeV_oztFhjlevksB3TtM47H3wy1TOtncf7hPjl4tmoW6q71pzRF_uE

INLÄMNINGSKRAV (Preliminärt)

Kursen A21P1C STRUKTUR PLATS AKTIVITET (16 hp) startar måndagen den 9:e september med obligatorisk delkritik torsdag/fredag den 17/18:e oktober och slutkritik onsdag/torsdag den 11/12:e december.

Digital inlämning för slutkritiken sker senast tisdagen den 10:e december kl 15.00 i pdf format om max 10 mb på Canvas under fliken Uppgifter. Namnge din pdf med Förnamn_Efternamn.

För godkänt betyg krävs avklarade inlämningsuppgifter, 80% närvaro vid föreläsningar, seminarier, handledningstillfällen och genomgångar.

(För fullständig kursinformation om innehåll, lärandemål och examination se:

<https://www.kth.se/student/kurser/kurs/A21P1C>)

1. Titel
2. Programytor + kort beskrivande text
3. Relevant referenser med källhänvisningar
4. Modellstudier
5. Situationsplan eller situationsmodell i för projektet relevant skala
6. Planer, sektioner och fasader i lämpliga skalor (Obs! linjeritning, ej exporterad bild från 3D modell)
7. Perspektiv av interiöra och exteriöra kvaliteter
8. Processdagbok/mapp

OBS! Specifika årskursgemensamma inlämningskraven kommer efter DELKRITIKEN. Listan ovan är för att ge en generell idé om vad som kan förväntas.